

כאמ"ר קרן לא עזבנו... (מכתב אברהם אליעזר ד"ל)

מראי מקומות לעיון בדף היומי

בית מדרש גבוה לתורה
כולל הדף היומי
קרית ספר ת"ו
מיסודה של עמותת "משולי ערימת"
רחוב שאגת אריה 17/25
קרית ספר 71919 מודיעין עילית
ארץ ישראל

גליון מספר 299

הוצגה ע"י בנם הנד"ר
הד"ר אברהם אליעזר מרקוביץ שליט"א לונדון
לע"נ הר"ר צבי בדר"ר מרדכי ורעיתו מרת רחל לאה בת הר"ר אברהם אליעזר ד"ל

בס"ד, ט תמוז התשס"ט. מסכת בבא מציעא דף סז – דף עג

ו) בא"ד, רבינא דאפיק פירי וכו' דהא אית ליה בריש פירקין דמשכנתא בלא נכיייתא בדינינו אין מחזירין. ובתוס' רבינו פרץ תירץ, דתרי רבינא הוו, אחד בימי רב יוסף, ואחד בימי רב אשי, ולאוו היינו רבינא דלעיל. וכיוצא בזה כתבו בתוס' בחולין (מח.). ד"ה אמר.

ז) גמ', אבל שיעור זוזי מסלקינן ליה. הקשה הריטב"א (החדשים), מאי שנא האי חוב מחוב אחר דלא מחשבינן, הא האי חוב נמי הוי כאפוקי מיניה. ותירץ, דסבר רבא, דכל מה שאוכל מעיקרא, חשבינן ליה כאוכל נגד הקרן ולא בתורת ריבית.

ח) רש"י ד"ה באתרא דמסלקי, בתוה"ד, אבל באתרא דלא מסלקי כל ימי הזמן הוי כמכירה אצלו, ובלא נכיייתא נמי אכול. כתב המהר"ם ש"ף, דאף דמכל מקום מרויח שאוכל הפירות בינתיים ואחר כך נוטל כל הדמים, שרי, ולא דמי להא דלעיל (סה:); דמכר לו שדה ואמר לו לכשיהיו לי מעות החזירם לי, דאסור. דהתם יכול לפדות הקרקע מיד, ולהכי לא מיקרי מכר גמור מעיקרא.

ט) גמ', אלא במאי ניכול. הקשה הרשב"א, לפירוש רש"י בד"ה באתרא, דשרי לכתחילה היכא דלא מסלקי, מצי צורבא מדרבנן לאכול בכהאי גוונא. ותירץ, דכמו שצריך צורבא מרבנן להחמיר שלא לאכול בנכיייתא, הכי נמי צריך להחמיר באתרא דלא מסלקי. אבל הרא"ש (בסימן לד) כתב, דמצי לאכול בלא סילוק, אלא דבהאי אתרא דמסלקי אין הדרך כן, ולהכי אמרינן במאי ניכול.

י) גמ', עד חמש שנין אכילנא לה בלא נכיייתא מכאן ואילך שיימנא לך כולהו פירי. ביאר הריטב"א (החדשים), דבכהאי גוונא דמי לאריס שנוטל מחצה. [כלומר, דמה שאוכל עתה, הוא כנגד מה שעובד גם אחר חמש שנין בקרקע בשביל הלווה]. וכתבו בחידושי הרמב"ן (בעמוד א'), והרשב"א והריטב"א, דהאי שריותא היינו דוקא באתרא דלא מסלקי. דבאתרא דמסלקי, הרי אם יסלקנו תוך החמש שנים, נמצא שאכל הפירות בחינם. [שהרי לא עבד בקרקע בשביל הלווה]. והרמב"ן והריטב"א הוכיחו מכאן, דכיון דמצינו מאן דפליג ואסר אף בכהאי גוונא, חזינן דאף באתרא דלא מסלקי לא שרי משכנתא בלא נכיייתא, ודלא כרש"י בד"ה באתרא. והרשב"א תירץ, דדוקא רב אחא ורפרם אסרי (וגריס רפרם במקום רבינא), והא דאקשי בגמ' במאי ניכול, אף דאנן סבירא לן דשרי בלא סילוק, כיון דאיכא מאן דאסר אף בקיצותא ובלא סילוק, יש לצורבא מרבנן להחמיר נמי בהא.

יא) גמ', האי משכנתא וכו' אין בעל חוב גובה הימנה. ופירש רש"י בד"ה אין בעל חוב, דהוה ליה כמטלטלי דיתמי, כלומר דמיירי הכא שבא הבעל חוב לגבות ולאכול שני המשכנתא בחובו במקום היתומים, וכיון שאין לו זכיה בגוף הקרקע, נמצא שהפירות שאוכל הוו מטלטלי דיתמי, ואף הפירות שהיו קיימים בחיי אביהם. אבל הפירות שצמחו אחר כך פשיטא דלא שייך בהו שיעבוד כיון דלא היו בחיי אביהם. ואם יגבו היתומים קרקע זו בתורת גוביינא, יכול לחזור ולגבות מהם כמו שהביאו התוס' בד"ה האי.

יב) גמ', האי משכנתא באתרא דמסלקי וכו' ושביעית משמטתה. כתב הרא"ש (בסימן לד), דמכאן יש ללמוד, דבאתרא דמסלקי, כמו שהלוחה יכול

דף סז ע"א
א) רש"י ד"ה ולא פירות, בתוה"ד, ואלו אף על פי שאין להם תקנת פירות שאם נשבית לא יפדנה דלא קרינא ביה ואותבינך לי לאינתו. המהרש"א, דייק מדבריו, דאף קודם שמיאנה אינו חייב לפדותה, ודלא כתוס' ד"ה ובלאות, (בסוה"ד), שכתבו דדוקא בלותה ואחר כך מיאנה אינו נותן לה פדיונה. [ולכאורה צריך עיון, אמאי פירש רש"י דלא קרינא בה ואותבינך לאינתו, הא קודם שמיאנה ראויה לו. וכן גבי אילונית קודם שהכיר בה הא ודאי היה חייב לפדותה. ובאמת ברש"י בכתובות (ק:); ד"ה ולא פירות בשם אית דאמרי, כתב להאי פירושא לגבי שניה, דכתב שם דקנסוה רבנן, דהיינו בשניה דוקא].

ב) גמ', הרי איילונית דמחילה בטעות היא. פירש רש"י בד"ה ולא בלאות, דמחילת אכילת הפירות היא בטעות. וביאר הנימוקי יוסף בכתובות (נט). בדפי הרי"ף, שהאשה ראתה שהבעל אוכל פירות נכסיה ושתקה, ובוה מחלה. [וצריך ביאור איך מוכח שמחלה, דיש לומר דשתקה משום שסבורה שמדינא הפירות שלו מתקנת חכמים דבעל אוכל פירות. (א.ג.)].

ג) גמ', כל את ונוולא אחי סמכא דעתיה ולא גמור ומקני. ביאר הרשב"א, דקמשמע לן, דאף דלא הודה לו השליח בהדיא שמסכים לתנאו, וסלקא דעתין לומר דכוונת השליח, שאינו מכניס עצמו ביניהם וקונה בלא תנאי, ואם היא תרצה תחזיר לך, וכיון ששתק המוכר, קיבל דברי השליח והסכים למקח בלא תנאי. קמשמע לן, דסמכא דעתיה ולא גמור ומקנה. והרמב"ם (בפ"א ממכירה הי"ב) כתב, דהשליח לא קנה כלום, כיון שלא סמכה דעת המוכר על דברי השליח מפני שלא השיבו תשובה ברורה, ונמצא שלא גמר ולא הקנה. וכתב הלחם משנה, דהרמב"ם גריס לך סמכה דעתיה. והקשה, דאדרבה, כיון שלא סמך על דברי השליח, נמצא שמכר אף בלא תנאי. ותירץ, דהרמב"ם מפרש, דדברי המוכר "אי הוו לי זוזי אהדרה ניהלתי", לא היו בלשון שאלה, אלא לשון תנאי, וכיון שאמר השליח את ונוולא אחי, משמע שאינו מודה לו בתנאי, וכיון שהמוכר ראה שהשליח אומר לו כן, נמצא שלא מכר על תנאי.

ד) גמ', משום דלא קץ ליה הכי נמי לא קץ ליה. פירש רש"י בד"ה משכנתא, שלא קץ עמו לאכול פירות לשם ריבית אלא סתם, והוא ירד ועשה ואכל. והקשה הריטב"א (החדשים), הא כיון שמשכן לו סתם, והוא אוכל פירות והקרן קיים, סתמו כפירוש, והווי כקוצץ בפירוש. ולהכי פירש, דלא יהיב ליה דבר קצוב, כיון דאפשר דלא יהיה רווחא וההוצאה תהיה יתירה על השבח, והיינו טעמא דמכר דמשכנתא. וכתב הפני יהושע, דאף דרש"י לעיל (סב:); ד"ה ובדינינו פירש כטעמא דהריטב"א, הכא לא פירש כן, והיינו משום דלשון הגמ' "לא קץ ליה" לא משמע אלא כפירושו כאן, ואיצטריך להאי טעמא, משום משכנתא דבית וכיוצא בזה, דאיכא בודאי רווחא, וסברת רש"י דלעיל לא שייכא אלא בשדה.

ה) תוס' ד"ה פירי, בתוה"ד, דהווי מחילה בטעות ולא הווי מחילה. ביאר בתוס' רבינו פרץ, דלא דמי למה שכתבו התוס' בד"ה התם (המתחיל בדף סו:), דבזבני לא הווי מחילה בטעות משום דניחא ליה דליקו בהימנותיה. דהתם פירש להדיא שמוכר לו הפירות, אבל הכא לא נתכוין כלל שיוכה בקרקע אם יחזיר המעות.

הדרה היוזמי

מסכת בבא מציעא דף סז - דף סח

ט' תמוז - י' תמוז התשס"ט

מיד, אלא עד היובל הוי מעות הפדיון הלואה להקדש, ואוכל פירות הקרקע בתורת נכיתא, וכשיגיע היובל זוכה בקרקע לגמרי. והא דאין ריבית להקדש, היינו דוקא כשהדיוט נותן ריבית להקדש, אבל הקדש להדיוט אסור.

דף סח ע"א

(א) גמ', דאי אכיל ליה שתא וכו' ואי לא לא מצי מסלק ליה. פירש רש"י בד"ה דלא, דאפילו באתרא דמסלקי, לא מצי לסלקי תוך שנתו. והריטב"א (החדשים) פליג על רש"י, וכתב, דאי נהגו לסלק, לעולם מסלק כפי המנהג. אלא מיירי באתרא דלא מסלקי, ואם משכן לו קרקע סתם, אינו יכול לסלק תוך שנה. וכן כתב הרשב"א לעיל (סז): דהא דהוזכר שם אתרא דמסלקי, היינו דמסלקין אפילו תוך שנה. [ומדנקטינן האי דינא דוקא בסתם, משמע, דאי פירש דהמשכנתא לכמה שנים, לא מצי לסלקי בכל אלו השנים, ואף שלא פירש שלא יסלקו בשנים אלו].

(ב) גמ', למאי נפקא מינה לדינא דבר מצרא. ופירש רש"י בד"ה דשכונה, דאם בא הלוה למוכרה אין בבעל מצריה שכן טוב לקנותה כזה. והוסיף הרא"ש (בסימן לו), דאם מכרה לאחד מן המצרנים, יכול בעל המשכנתא לסלקו. ובהגהות הגר"א על הרא"ש ציין, דהרמב"ם פליג בזה, דכתב (בפי"ב משכנים ה"ט), דאם הלוה מכרה למלוה אין בו משום דינא דבר מצרא. [דמשמע דאין לו זכות דבר מצרא ואפילו לכתחילה, ולא אמרינן כאן אלא שלבר מיצרא אין זכות עליו]. והריטב"א (החדשים) כתב, דמדבריי רש"י עולה, דאם קדם ומכר למצרן, אין המלוה יכול להוציא ממנו.

(ג) גמ', אבא עביר הכי וכי אתו לקמיה מהימן להו. הקשה הבית מאיר (סימן קעז סעיף כד) אם כן אמאי כתב הריוח בשטר, ומה הועיל בכך. ותירץ, דעל ידי שיש שטר חוב על הריוח לא יוכלו לטעון עליו החוזרת.

(ד) גמ', אי שכיב ונפל שטרא קמי יתמי מאי. ביאר הנימוקי יוסף (לט) בדפי הרי"ף, דנמצא דהוי גזל, וכן כתב המאירי, דהחשש משום דמאכיל את בניו גזלות.

(ה) גמ', חכירי נרשאי דכתבי הכי משכן ליה וכו' והדר חכרה מיניה. כתב בחידושי הרמב"ן, דנראה, דהיו ממשכנין במשכנתא דסורא, ואפילו הכי קיימא לן דאסיר, שאין הקרקע קנויה לו כשחוכרה, וכיון שחייב ליתן לו כך וכך, נמצא נטל יותר ממעותיו. ובשו"ת הרי"ב"ש (בסימן שה) הביא, דיש מי שאומר, דבמשכנתא דסורא שרי, כיון שהיא שכירות.

(ו) גמ', אימת קנאה דאקניה גיהליה. כתבו הרשב"א והתוס' הרא"ש, דאין הכונה כפשוטו, דהא קנה בכסף ובשטר על ידי מעות ההלואה והשטר שכתבו, אלא כנגד הרואים קאמר, דהרואה אומר אימת קנאה וירד בה, ואינו אלא שבר מעותיו. וכתב הרשב"א, דמשום הכי מהני הא דשהה בה כמה עידני, דעל ידי כך נראה שפיר דקנאה.

(ז) גמ', ולא מילתא היא. ופירש רש"י בד"ה ולא, דאפילו שהייה נמי אסור דריבית גמורה היא. ביאר הרשב"א בדעתו, דכיון שחוזרים הבעלים וחוזרים ממנו, איגלאי מילתא דמעיקרא אדעתא דהכי עבוד, וממילא הווי ריבית קצוצה. והביא דעת הרמב"ן, דאינו אלא הערמת ריבית. וכן כתב הרמב"ם (בפ"ה ממלוה ולוה ה"ט), דאסור משום הערמת ריבית. והטור (בסימן קעב) כתב בשם הרמ"ה, דאם אחר ההלואה חוזר וחוכר ממנו, הוי אבק ריבית, ואם מעיקרא מתנה עמו כן, הוי ריבית קצוצה. אבל הביא דברי הרא"ש בתשובה, דנקט דאף במתנה מעיקרא, אינו אלא אבק ריבית. ואמנם התוס' הרא"ש כתב, דמה שפירש רש"י בד"ה אימת, דהוי ריבית קצוצה, לאו דוקא הוא.

(ח) מתני', אין מושיבין חנוני וכו' אלא אם כן נותן לו שכרו כפועל. הרמב"ם (בפ"ז משלוחין ה"א) כתב, דבאינו נותן לו שכרו נראה כריבית, וכן כתב הרא"ש (בסימן לט), וכן כתב הריטב"א לקמן (ע). דאינו אלא אבק ריבית, והקשה החוות דעת (סימן קסו סק"א), אמאי לא הוי ריבית מדאורייתא, דהרי קוצץ עמו שיטרח בממונו, והווי כמלוה לחברו על מנת שיעבוד אצלו בחינם. ותירץ, דכיון דטורח בממונו גם עבור המחצית שלו, ואינו טורח במיוחד עבור חברו, לא הוי ריבית מדאורייתא, וכעין שאמרו לקמן (סט). גביל לתורא גביל לתורי. (ועיין שם בתוס' ד"ה דאמרי). ועיין בספר נתיבות שלום (סימן קעז סעיף ב יג יח) שהאריך על פי דברי הראשונים לבאר באופנים אחרים.

לכוף המלוה ולסלקו בזווי, הכי נמי יכול המלוה לתבוע את הלוה שיפרע לו החוב ויטול הקרקע, דאם לא כן הא לא קרינא ביה "לא יגוש", ואמאי שביעית משמטתו. אבל הרשב"א כתב, דאין המלוה יכול לתבוע מהלוה שיפרע המשכנתא אף באתרא דמסלקי, והכא מיירי בתר זימניה דכבר אפשר לתבוע את הלוה, ובאתרא דלא מסלקי נמי יכול לסלקו משעבר הזמן, ומכל מקום אין שביעית משמטתו, משום דבהאי אתרא חשיבין לשדה כמכר עד שיפרדה, ולהכי אף משהגיע זמנו ויכול לסלקו אינו משמט. ולפי זה, אתרא דמסלקי היינו דנהגו לסלק אפילו מיד, דאי לא מסלקי אלא לאחר שנה, הוי כמו אתרא דלא מסלקי. ועיין לקמן (סח). אות א ובאות הבאה.

(יג) גמ', ובאתרא דלא מסלקי וכו' ובכור נוטל בה פי שנים. כתב בחידושי הרי"י מנאש בבבא בתרא (קכה): דהיינו דוקא עד שהגיע זמנו, אבל משהגיע זמנו ודאי מצי לסלקי, ושוב אין הבכור נוטל בה פי שנים. והרשב"א (שם) פליג עליה וכתב, דכל היכא דלא מצי לסלקי מיד, חשיב כמכר, ואף כי מטא זימנא דמצי לסלקי הוי כאילו חוזר וקונה ממנו, ולעולם נוטל הבכור פי שנים, וכמו שכתב כאן לגבי שביעית. (והובא באות הקודמת).

(יד) גמ', מסלקי ליה אפילו מתמרי דעל בודיא. כתב הרשב"א, דבאופן דליכא חשש ריבית באכילת הפירות, ודאי דנותנין הפירות למלוה, ואפילו פירות מחוברין שיימינן ליה. אלא דמיירי במשכנתא בלא נכיתא, וכמר בריה דרב יוסף משמיה דרבא דאמר לעיל (בעמוד א) דאינו אלא אבק ריבית, ולהכי לא מפקינן הפירות שכבר זכה. או דמיירי בנכיתא, וסבר דאפילו בנכיתא הוי אבק ריבית, ודלא כרבינא (דבסוף העמוד) דאכל בנכיתא.

(טו) גמ', ולמאן דאמר כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח אפילו לא אגבהינהו בסיסני קנה. כתב המוחנה אפרים (בהלכות קנין חצר סימן יא), דחזינן מהכא, דאף כלי שאין לו תוך, מהני לקנות בתורת חצר, דהא הכא קונה על ידי שמונח על המחצלאות שאין להם תוך. והא דבגיטין (סא). אמרינן דמצודות שאין להן תוך אינן קונות בתורת חצר, היינו דוקא לקנות בעלי חיים. ועוד יש לחלק באופן אחר. ובחידושי רבי מאיר שמחה הביא לדברי התוס' בסוכה (כ): ד"ה מסככי דהנך בודיא שמלקטין לתוכן התמרים יש להם גדנפא סביבם, ואם כן יש להם תוך.

(טז) גמ', רב ששת בריה דרב אידי אמר צריך למיקנא מיניה. ופירש רש"י בד"ה צריך, דאי לא קני מיניה דיבורא בעלמא הוא ויכול לומר לא אשנה מן המנהג. והרשב"א כתב, דאינו מחזור משום דבדיבורא לא משנינן ממנהגא, דכיון דאתני מעיקרא כדפירש רש"י בד"ה ואמר, דהכא עסקינן קודם מתן מעות, אמאי לא מהני. ולכך פירש, דסוגיין איירא אחר שירד לקרקע, וכבר זכה בה, ולא מצי לומר מסתלקנא בלא קנין. ומאן דאמר לא צריך למקני מיניה, סבר מידי דהוי אמחילה, דהא אי בעי מחיל ההלואה לגמרי בלא קנין. והא דאמרינן דבאתרא דמסלקי ואמר לא מסלקנא מהני, היינו משום שהודה לו הלווה, ועכשיו הוא מחזיק בקרקע באותו תנאי, ולהכי מהני אף לאחר שירד בה.

(יז) תוס' ד"ה והלכתא, בתוה"ד, ונראה דאיירי לאחר שלוה הימנו סתם. הרא"ש (בסימן לו) כתב, דמיירי לאחר שקנה המשכון, והא דאמרינן דבאמר לא מסתלקנא מהני, היינו משום דאמר כן לפני מתן המעות. וכתב המהר"ם שיף, דלפי זה, מה שכתבו התוס' "לאחר שלוה", אין כונתם שלוה ממש, אלא ששיעבד המשכון ועדיין לא קיבל מעות ההלואה.

(יח) גמ', מידי דהוי אשרה אחוזה וכו'. הקשה הרש"ש, דאי מיירי באופן שהמקדיש פודה, הרי תשאר בידו לעולם ואין כאן הלוואה אלא מכירה. ואי מיירי באחר שפודה, והווי כהלוואה כיון שביובל השדה יוצאת מידו, אכתי מה ראייה למשכנתא דשרי, הא כהאי גוונא הוי כמשכנתא דסורא כיון שביובל יוצאת בלא דמים. ועוד, דהא הוי כאתרא דלא מסלקי, דאי אפשר להוציא ממנו השדה עד היובל. עוד הקשה, דלעיל (נז): אמרינן דאין ריבית להקדש. ומכאן זה ביאר, דלא מיייתינן ראייה מהא לענין התיירא דריבית, אלא רק לענין דחזינן דכן הוא דרך מקח, וכדמשמע בלשון רש"י (סח). ד"ה הכא נמי. אבל הקשה על לשון הנימוקי יוסף (לט). בדפי הרי"ף) שכתב, דאפילו מדרבנן ליכא איסורא כהאי גוונא. כיון שהתורה התיירה בפירוש. ומשמע דהתם נמי שייך ריבית. [וכן מבואר בדברי הרשב"א]. ובריטב"א (המיוחס) כתב בשם רבי שלמיה, דהשתא סלקא דעתין דהפודה אינו קונה קנין גמור

יקבל עליו אחריות ההפסד יותר ממחצית כגון תרי תילתי. וכתב הבית יוסף (סימן קעז), דמשמע מדברי רש"י, דאין חיוב ליתן דוקא כהאי שיעורא, אלא סגי שיהיה יותר ממחצית, וכך יקבל משהו ריוח מחלקו של הנותן. וכן כתב הרמב"ם (בפ"ו משלוחין ה"ד) שיכולים להתנות כמו שירצו, כגון תשיעיתו או עשיריתו של העיסקא חוץ מהפלגא שלו. והביא, שרבותיו הורו שאין תנאי זה מועיל, אלא כשיש למקבל עסק אחר. אבל אם אין לו עסק אחר צריך דוקא כהאי שיעורא דהכא, דהיינו שתות מכל העיסקא. ונביאור ענין יש לו עסק אחר, עיין לקמן (סט). אות ה]. וכן מבואר בדברי התוס' לקמן (קד:): ד"ה האי, דבעינן דוקא כשיעור שאמרו כאן. וכן כתב הריטב"א (החדשים) לקמן (ע.).

(ז) גמ', ואיסורא לאינשי לא הוה ספני. ביאר הריטב"א (החדשים), דליכא למיתלי שנתן לו שכר עמלו, דכיון דגברא רבה הוא, לא היה כותב שטר שנראה כאבק ריבית והיה נוטל השכר בעל פה, ואילו איתא, היה כותבו בשטר. והרא"ש (בפרק ט סימן ט) כתב, דלפי שהיה כותב בשטר פלגא באגר ובהפסד, ולא פירש בו השכר, לכך אמר רבא אי פלגא באגר וכו'. ונלכאורה משמע מדבריו, דלאו דוקא משום דגברא רבה הוא, אלא כל שאין כותב השכר בשטר, תלינן שלא נתן שכר. (א.ג.).

(יח) גמ', מה נפשך אי פלגא באגר וכו'. כתב הרמב"ם (בפ"ו משלוחין ושותפין ה"ג), שכן תיקנו חכמים, שאם נותן מעות לחברו לעיסקא ולא התנו שום תנאי, ולא רצה ליתן לו שכר עמלו בכל יום, שיהיה שכר המתעסק בחצי של הפיקדון, שליש ריוח הפיקדון, שהוא שתות ריוח כל הממון. וכתב הכסף משנה, דהרמב"ם פירש הא דאמר רבא ממה נפשך וכו', דעל כרחק בעינן לפרש נוסחת השטר דלהוי התיירא וכתקנת חכמים. ופירש דברי רבא כרש"י.

דף סט ע"א

(א) תוס' ד"ה אמר רב, ואם תאמר והא צד אחד בריבית הוא. בתוס' הרא"ש תירץ, דכיון דהכא אינו נותן לו ממון יותר ממה שקיבל, ואיכא רק טירחא בעלמא, הקילו טפי. ועיין לעיל (סח). אות ח אמאי לא מיקרי ריבית דאורייתא.

(ב) גמ', לא מצא מותר שליש ילך לביתו ריקן. הקשה בחידושי הרמב"ן, אם כן, איך שרי רבא בעיסקא דתרי תילתי באגר, הא אי ליכא אגר לא יקבל כלום. ותירץ, דהתם אם יהיה ריוח ודאי יטול, אבל הכא אפשר שיהיה ריוח עד שליש ולא יותר, ובכהאי גוונא לא יטול.

(ג) גמ', אלא אמר שמואל קוצץ לו דינר. כתב הריטב"א (החדשים), דבעלמא לא סגי בקציצת דינר לחוד, דהא בכולהו תנאי דלעיל (סח): לא מצינו כהאי שיעורא, דאיכא מאן דאמר דבעי ליתן כפועל בטל, או שכרו משלם, או אפילו טבל עמו בציר. אלא דהכא קוצץ עמו גם מותר שליש, ומתנה שאם לא יהא מותר שליש, יטול דינר כדי שלא ילך ריקן. והכסף משנה (בפ"ו משלוחין ושותפין ה"ב) כתב בדעת הרמב"ם, דשמואל נמי לא מייירא אלא באית ליה בהמה לדידיה, וכדמסקינן אליבא דרב, ולהכי סגי בקוצץ לו דינר.

(ד) גמ', והאמר רב ריש עגלא לפטומא מאי לאו דאמר ליה מותר שליש בשכרך וכו'. ביאר הריטב"א (החדשים), דהא דבעינן לפרש כן, היינו משום דבריש עגלא לחוד ליכא למימר, דאם כן רב דאמר כמאן. [דהיינו דאינו ככולהו תנאי דלעיל (סח)]. ולמאי דמשנינן אי מותר שליש אי ריש עגלא, היינו משום דסבר רב, דבעסק מועט כזה הקילו להחשיב ריש עגלא כשכר פועל בטל.

(ה) גמ', כגון דאית ליה בהמה לדידיה דאמרי אינשי גביל לתורא גביל לתורי. פירש רש"י בר"ה כגון, דבשביל בהמה זו אין טרחו נוסף. אבל הרי"ף (מ. בדפי הרי"ף) כתב, דכל היכא דאית למקבל עיסקא אחרינא ולא מבטיל ליה מיניה, שרי. וכתב הבית יוסף (בסימן קעז), דמשמע דאפילו אם העסק האחר אינו ממין אותו עסק, שרי.

(ו) רש"י ד"ה מהכא ואילך, בתוה"ד, כיון דבעי למיטרח בה משום מחצה שלו וכו' ולא מחזי כריביתא. הקשה המהרש"א, הא אף באית ליה בהמה לדידיה, בעינן על כל פנים שיתן לו ריש עגלא, ולא אמרינן דכיון דבלאו הכי טרח לא יתן לו כלום. ותירץ, דהכא עדיף טפי, כיון שיש לו חלק באותו גוף עצמו ובעי למיטרח בה, להכי אין צריך ליתן לו שכר. והקדמי ר"אם הקשה, כיון

(ט) תוס' ד"ה ונותן, בתוה"ד, ולכן נראה לפרש כפועל בטל היינו כיושב ובטל לגמרי. הטור (בסימן קעז) פירש, דמשערים לפי המלאכה שעשה, אבל לא בשעה שמצויה לו מלאכה אחרת, אלא כפי זמן שאין לו מלאכה, אי לאו מלאכה זו, שמשום כן נוטל פחות שכר. והבית יוסף הקשה, דאם לכך כונן התוס', מה תירצו על צריכותא דגמ', הרי במלאכה שטורח יותר ממילא נוטל יותר, אף לפי שיעורא דפועל בטל, ואם כן אמאי סלקא דעתין דלא סגי בהכי. ולהכי נקט, דתוס' פירשו, שנותנין לו כמו שירצה ליטול להתבטל מהמלאכה שרגיל בה, ולא יעשה כלום. והלשון "של אותה מלאכה דבטל מינה", היינו, דבין שהיא מלאכה שנוטלין עליה שכר מרובה או מועט, לעולם אינו נוטל אלא כבטל לגמרי. ונמצא דאף אם עתה טרח הרבה לא יטול יותר מאם טרח מעט, ולהכי סלקא דעתין דבטירחא מרובה לא סגי בהאי שכר. אבל המהרש"ל ביאר בכונת התוס' כהטור.

(י) בא"ד, ומיהו לעיל בסוף אלו מציאות וכו' לכך נראה לפרש התם וכו' כדפירש הקונטרס. והרא"ש (בסימן לט) כתב, דאף דהתם נתפרש כרש"י, הכל לפי הענין, דהתם בדין הוא דיהיב ליה שכרו משלם, אבל הכא באבק ריבית הקילו חכמים, ובדבר מועט שהוא נותן לו לא מיחזי כריבית.

דף סח ע"ב

(יא) רש"י ד"ה ותותרי, שטיפת ומריטת הרחלים. הקשה הרש"ש, אם כן לא אתי שפיר לישנא דמפני שהן גזוזות. והביא פירוש הערוך (ערך תתר ב) דהוא צמר שעל הירכים שמתלכלך מהרעי, ודרך הרועים לגזוזו.

(יב) תוס' ד"ה איכא, בתוה"ד, וליכא למימר לא מצא ביצים מחורות ילך לביתו ריקן וכו'. כתב המהרש"א, דליכא לשנויי דרבי יהודה לשיטתו דצד אחד בריבית שרי [והיינו לאביי לעיל (סג)], דהא לא שרי רבי יהודה אלא בדבר שבידו לעשות שלא יהא ריבית, כדכתבו התוס' לקמן (סט). ד"ה אמר.

(יג) רש"י ד"ה עם אמו, דליכא טירחא וכו' שנמשך אחר אמו בלא עמל ומזון וכו' ואין צריך להעלות לו שכר כתף. הקשה המהרש"א, דברי רש"י סתרי מסיפא לרישא, דבתחילת דבריו קאי אף אמוזני, ובסוף דבריו נקט רק שכר טירחא, וכפירוש התוס' ד"ה ורשב"ג.

(יד) תוס' ד"ה מקום, בתוה"ד, אם היו פירות כבר מונחין בחצר המקבל מעלה לו פירות וכו'. ביאר הבית יוסף (בסימן קעז) על פי התוס' הרא"ש, דהיינו דאם הנותן נתן הפירות כשלקחן מהשוק, בבית המקבל לפיקדון, ואחר כך התנו שיקחם המקבל לעיסקא, מחשבינן כאילו הוציא הנותן מעות דשכר כתף, ומוסיפים דמים אלו לאחריות המקבל, דחשבינן כאילו הם שוים גם מעות אלו.

(טו) גמ', רב עיליש גברא רבה הוא ואיסורא לאינשי לא הוי ספני. כתב הרשב"א, דמדלא אמרינן איסורא לא הוי עביד, משמע, דבאבק ריבית ליכא איסורא אלא אמלוה, ולא אלוה, לפי שאיסור הלוה חידוש הוא [כדלעיל (סא)]. ודי במה שחדשה התורה ואסרה עליו. אבל הרא"ש (בסימן מב) כתב, דדוקא אבק ריבית כי האי, דלא יהיב ליה מדידיה טפי, ליכא איסור ללוה, כיון דלא קרינא ביה "לא תשיך". עוד כתב הרא"ש, דליכא איסורא ללוה אלא משום "לפני עור לא תתן מכשול". וכתב התפארת שמואל (באות ג), דנפקא מינה מהא דליכא אלא לפני עיור, היכא דידוע שבלאו הכי מלוה בריבית, ויש בני אדם אחרים שמוכנים לקחת ממנו בריבית, דבאופן זה שרי ליקח ממנו למחצית שכר, דהוי כמושיט כוס יין לנוזר במקום שיכול ליקח בעצמו, ולפני עיור ליכא אלא בתרי עברי דנהרא. ואף דאיכא איסור דרבנן לסייע לעובר עבירה, מכל מקום במקום שמצילו שלא ילוה לאחרים בריבית דאורייתא, אפשר דשרי. אמנם המשנה למלך (בפ"ד ממלוה ולוה ה"ב) כתב, דאף במקום שאחרים יכשילוהו, איכא איסור לפני עיור, דכל שאינו יכול לעשות האיסור בעצמו בלי עזרת אחרים, הוי כתרי עברי דנהרא, דהתורה אסרה על כל ישראל להכשילו. ובחידושי הגרע"א (לקמן עב). הוכיח כדברי המשנה למלך, מדאמר רבא "רב עיליש גברא רבא ואיסורא לאינשי לא הוה ספני". ומהיכא שפיטא ליה לרבא כן, דילמא רב עיליש קיבל העיסקא מאדם שבלאו הכי היה נותן לאחרים באיסור, ועל כרחק דאף בכהאי גוונא איכא לפני עור.

(טז) גמ', אי פלגא באגר תרי תילתי בהפסד וכו'. ופירש רש"י בד"ה אי פלגא,

אף אחר ששכר וקנו השכירות. וכן לשון הטור (בסימן קעו). ואם כן איך יכול לתבוע המחכיר להוסיף בדמי החכירות מחמת שבח השדה, דהא לקמן (קג): תנן, דאם יבש המעיין אינו מנכה לו מחכורו, ואם כן הוא הדין להיפך, דבהשביחה השדה אין יכול לתבוע להוסיף על חכירותו. ואם מכל מקום החוכר מתרצה להוסיף, הוי כמתנה, ואמאי לא הוי ריבית, וצריך עיון. (א.ג.)

(טו) רש"י ד"ה מותר, בתוה"ד, שאם יוחלו פרות בשוק ויעמדו דמיה על עשרים לא ישלם אלא לאחר מיתה. כתב הרשב"א, דמלשון רש"י משמע, דאם תמות ישלם כשעת משיכה ואפילו הוזלה או כחשה אחר כך. והביא יש חולקים, דאם מתה לא ישלם אלא כפי שהיתה קודם המיתה. וכן כתב בחידושי הרמב"ן. ובהגהות אשר"י (בסימן מט) דייק מדברי רש"י, שהשוכר מקבל עליו אחריות פחת הגוף, ודוקא זולא אינו מקבל, ודלא כתוס' לקמן (ע.) ד"ה דקא.

דף ע"ב

(א) תוס' ד"ה דקא מקבלי, משמע אף על גב דמקבל נותן עליה זולא וכו' אלא דוקא משום פחת דחוסכא דנחשא שרי. כתב המהר"ם, דמדברי התוס' משמע, דתרוייהו בעינן, שיקבל הנותן אחריות דזולא ודפחתא, אבל בפחתא לחוד לא סגי. [וצריך ביאור מהיכא משמע כן. (א.ג.)]. אבל הוכיח מדברי הרא"ש (בסימן מט), דסגי שיקבל הנותן אחריות פחתא לחוד.

(ב) בא"ד, שם. כתב המהרש"ל, דהא דשרינן בברייתא לעיל (סט): בשם פרה, צריך לומר לדברי התוס' דהתם נמי רגילות שנפחתת הבהמה על ידי המלאכה ואיכא פחתא, אבל אם אינו עומד להכחיש לא מהני דמקבל כחשא, שמא לא תכחיש. דעיקר טעמייהו דהתוס' דלא סגי בקבלת אחריות דזולא, משום דשמא לא יזיל, ובעינן אחריות של הפסד העומד להיות בדוקא.

(ג) גמ', מעות של יתומים מותר להלוות קרוב לשכר ורחוק להפסד. פירש רש"י בד"ה קרוב לשכר, דלאו ריבית ממש הוא אלא אבק ריבית הוא ומדרבנן. והקשה בחידושי הרמב"ן, אמאי לא הוי ריבית קצוצה מדאורייתא, דומיא דמשכנתא דאיתא לעיל (סו). דהויא ריבית קצוצה. (וכשיטתו שם דמשכנתא בלא נכיייתא הויא ריבית קצוצה באתרא דמסלקי). ותירץ, דכיון שאין נותן להם אלא הריוח היוצא מן המעות עצמן של ההלוואה, לאו ריבית דאורייתא היא. אי נמי, דזווי הוי פקדון ולא הלוואה, ומה שהאחריות על המקבל, היינו כשומר שכר שמתנה להיות כשואל, ומתחייב כן מחמת השכר שמקבל במחצית השבח. ובתוס' רבינו פרץ (בעמוד ב) כתב, דבקבלת צאן ברזל ליכא ריבית דאורייתא אף שהוא קרוב לשכר ורחוק להפסד, משום דשמא לא יהיה ריוח. וכן כתב רש"י לעיל (סב): בד"ה וברבינו, דמשכנתא בלא נכיייתא אינו ריבית קצוצה, כיון שפעמים שאין עושין פירות. אבל בחידושי הריטב"א (החדשים) כתב, דבאופן שיש לנותן שכר ולא הפסד הוי ריבית קצוצה, והכא מיירי שמקבל פלגא בהפסד ויותר מתילתא בשכר, ואסור מדרבנן כיון שאין נוטל בשכר טרחו כשיעור שקצבו חכמים, שיטול המקבל דוקא תרי תילתי. ועיין לעיל (סח): אות טו.

(ד) גמ', שם. כתב בחידושי הרמב"ן לעיל (סט): דהוא הדין דכל ריבית דדבריהם שרי ביתומים. ומשום הכי פירש, דהא דבעובדא דדודא שרינן דוקא משום קבלת אחריות חוסכא דנחשא, על כרחך דבלא קבלת אחריות דחוסכא הוי ריבית דאורייתא. דאם לא כן, הא ריבית דרבנן שריא בממון יתמי. עוד פירש, דלעולם התם הוי ריבית דרבנן, ורב ענן קסלקא דעתיה דאין לחלק גבי יתמי בין ריבית דאורייתא לריבית של דבריהם, ולהכי הוכיח מדשרי דרבנן הוא הדין דשרי דאורייתא, ורב נחמן מצי לדחויי דהתם דרבנן הוא ולהכי שרי, אלא האמת אמר לו, דכהאי גוונא שרי אפילו בגדולים. והטעם שקיבלו בדודא אחריות דחוסכא, לא היה משום איסור ריבית, אלא משום שקשה לאמוד החסרון תמיד.

(ה) גמ', תנו רבנן קרוב לשכר ורחוק להפסד רשע וכו'. הקשה הריטב"א (החדשים), לפי מה שפירש רש"י בד"ה קרוב לשכר (לגבי יתמי) דהיינו שמקבל הנותן חצי השכר, וכל אחריות ההפסד על המקבל, אם כן מאי איצטריך למימר דרשע מיקרי, פשיטא דמאן דעבר אריבית דרבנן הוי רשע.

דחולקין הולדות, נמצא שהולדות שלו כבר נטלן, ואותן הולדות שמגדלן עבור הנותן, אין לו בהם יותר מכל עיסקא. ותירץ, דשמא יש לו בכל ולד חצי, ואינן חולקים באופן שיהיה חלקן שלו וחלקן של הנותן.

(ז) גמ', מאן פלג לך. פירש רש"י בד"ה מאן, שמא לא נישומית יפה. ובחידושי הרמב"ן דבריו, דכיון דחיישינן דלא נישומו יפה כששם השבח על מנת לירד ולהשביחו וליטול מחצה, נמצא שאין לו ליטול על מה שהשביחו, דכיון דהשומא בטלה, לא מצי לאתנויי. אבל הביא שחכמי הצרפתים פירשו, דאין צריך תנאי על מה שמשביח את מחצית השבח, דכיון דמעיקרא ירד בה בתורת עיסקא ועל מנת שירד למחצית שכר. והא דאמר ליה "מאן שם לך", לא נתכוין לומר דלא יטול חצי מחצה משל חברו, אלא דרב מנשיא חלק הולדות ונטל מחציתן לעצמו, וטען לו שאינו יכול לחלוק, אלא יהיו שותפין בכל. ובטעם השני שאמר "ועוד מקום שנהגו לגדל", נתכוין לפטור הנותן לגמרי מליתן חצי מחציו.

דף סט ע"ב

(ח) תוס' ד"ה כי האי, בתוה"ד, משמע דוקא הכא וכו' אבל בעלמא לא. ובחידושי הרמב"ן והרשב"א והרא"ש (בסימן מה) כתבו, דמהכא ליכא ראייה, דהא לא אמר לו כתוב לי טעמא, ורק היה צווח על הדין.

(ט) גמ', מרא הדרא בעינא וכו' זווי לא הדרה בעינייהו ולא ידע פחתיה. הרי"ף (מא. בדפי הרי"ף) גרס, זווי לא הדרה בעינייהו ואם תמצו לומר הדרה בעינייהו מרא ידע פחתא זווי לא ידע פחתיהו. והרא"ש (בסימן מו), כתב, דלהאי גירסא ייצא דמידי דלא ידע פחתיה אסור אף בהדרי בעיניה, ונסתר מהתוספתא, וכמו שהקשו התוס' בד"ה מרא. והרשב"א כתב, דרש"י גריס כעין גירסת הרי"ף.

(י) גמ', שרי ליה לאיניש למימר ליה לחבריה הילך ד' זווי ואוזפיה לפלגיא. הרא"ש (בסימן מז) כתב, דבעינן ג' תנאים להתיר. א. דוקא כשמעצמו אמר כן ולא מדעת הלוה. ב. שלא יחזור ויקח המעות מהלוה. ג. שלא יאמר הלוה למלוה, פלוני יתן לך שהוא אוהבי. אבל בחידושי הרמב"ן כתב, דאף כשאומר הלוה לאחר שיתן, אין איסור, דכיון שנותן משל עצמו, אינה שליחות. אבל אם אומר הלוה כל מי שיתן למלוה אינו מפסיד [דהיינו שמודיע שישלם לו לאחר מיכן], אסור.

(יא) גמ', ואמר רבא שרי ליה לאיניש וכו' מאי טעמא שכר אמירה קא שקיל. הקשה הריטב"א (החדשים), מה צריך להאי טעמא, ואמאי לא סגי בטעמא דאמרן בסמוך, דלא אסרה תורה אלא ריבית הבאה מלוה למלוה, וכאן מי שמקבל הריבית אינו מלוה כלום. ותירץ, דקמשמע לך, דאפילו אם לא רצה המלוה להלוות ללוה, אלא להלוות לאותו אדם האמצעי, מותר לאותו אדם לחזור ולהלוות המעות ללוה, אף שנמצא שהוא מלוה ושקיל מהלוה ד' זווי. כיון דמעיקרא לא יהיב ליה הד' זווי אדעתא שילוהו משלו, אלא בתורת שכר אמירה, ושכירות בעלמא הוא. אי נמי, קמשמע לך, דאפילו אם לא רצה המלוה להלוות ללוה עד שנתן האמצעי למלוה הד' זווי שקיבל, שרי. כיון שהלוה לא נתנן לו אדעתא שיתנם למלוה, אלא בתורת שכר, ומעצמו נתנן למלוה.

(יב) גמ', ואמר ליה לאבוח אוזפיניה זווי וכו'. כתבו בחידושי הרמב"ן והרשב"א, דדוקא בבן שאינו סמוך על שלחנו שרי, אבל בסמוך על שלחנו אסור, דהוה ליה כגופיה, וכדאיתא לקמן (צ): [ועיין שם שנחלקו אמוראי בהא]. והריטב"א (החדשים) כתב, דדוקא בבן קטן ממש אסור, כיון שהוא מריץ אצל אביו, וחיישינן להערמה.

(יג) גמ', השוכר את השדה מחברו וכו' תן לי מאתים זווי ואפרנסנה וכו' מותר. פירש רש"י בד"ה ואני, דהיינו אף שמחזיר לו את המאתים זווי שנתן לו. וכן כתב הרא"ש (בסימן מח). ובספר התרומות (שער מו, ח"ד, מח) הביא, דיש מפרשים דמיירי דוקא שאין מחזיר לו המאתים זווי.

(יד) גמ', ואומר לו תן לי מאתים זווי ואפרנסנה וכו' מותר. פירש רש"י בד"ה מותר, דאין כאן שכר מעות, אלא שחוכר ממנו שדה משובחת ומעלה לו בחכירות שדה טובה יותר. וקשה, דבשלמא אם לוח המעות קודם שקנה החכירות, ניחא שיכול הבעלים להוסיף על דמי החכירות מחמת שבח השדה. אבל ברש"י ד"ה אבל כתב, שאם שכר ממנו חנות, ומשמע דמיירי

ועוד, דלפי זה צריך לפרש הא דאמרו קרוב להפסד ורחוק משכר חסיד, דהיינו דשקיל באגר ולא בהפסד, והא בכהאי גוונא חסיד שוטה הוא. ובפסקי הרי"ד תירץ, דמייירי שהמקבל זקוק לממון, ואינו רוצה לקבל מתנה, וגם אינו רוצה ללוות מפני שחושש שיפסיד ויצטרך לשלם מכיסו, ומשום הכי נותן לו מעות שישתכר מהם בלא לחייבו באחריות ההפסד, ובודאי הוא חסיד גמור. (ו) גמ', קרוב לזה ולזה רחוק מזה ומזה זו היא מדת כל אדם. הקשה הריטב"א (החדשים), דלפירושו רש"י (המובא באות הקודמת) צריך לפרש, קרוב לזה ולזה שקיל פלגא באגר ובהפסד. ואם כן היאך קרי ליה מדת כל אדם, הא הוא ריבית דרבנן, כדתנן לעיל (סח.) אין מושיבין חנוני למחצית שכר. והמהר"ם ש"ף ביאר, דהכא מייירי שנותן לו שכר טרחו, וקרוב לזה ולזה היינו שמקבל הרבה בריוח והרבה בהפסד, ורחוק מזה ומזה היינו שמקבל מעט בריוח ומעט בהפסד. ומכל מקום ברישא דקרוב לשכר ורחוק מהפסד אסור אף בכהאי גוונא שמקבל שכר עמלו, וכמו שכתב הנימוקי יוסף (מא: בדפי הרי"ף) בביאור מתניתין דלקמן (בעמוד ב).

(ז) גמ', ונקטינן דהבא מיניה. ביאר הרמב"ם (בפי"א מנחלות ה"א), דנותנין לו המעות בעיסקא ולוקחים הוזהב למשכון. וכתב המהרש"ל, דמדברי רש"י בד"ה דהבא פריכא, מוכח דלא גרס לתיבות אלו. מדהוצרך לפרש, דלא עבידי אינשי דמפקדי דהבא פריכא. דאם כגירסתנו, שהיתומים מוחזקים בדהבא, אפילו אם היה דרך להפקיד דהבא לא היה אפשר להוציא מהיתומים [דהרי אין בו סימן]. ולהכי נמי פירש רש"י "וכיון דעשיר הוא", דלשיתנו אין סומכים דוקא על הוזהב עצמו.

(ח) תוס' ד"ה אתא מריה, בתוה"ד, ונראה לפרש דהכא בשמעתין חיישינן שמא יבואו עדים וכו' וכיון שמביא עדים אין להם לבית דין למנוע מלהראות החפץ לעדים וכו'. כתב הרא"ש (בסימן נא), דהיינו דוקא אם ימות, אבל בחייו יכול לומר שאינו חפץ להראות, וממילא יש לו מיגו דמצי טעין החזרתי כל זמן שלא ראוהו בידו, ונאמן לטעון לקוח. והמהר"ם ביאר בדברי התוס' כהרא"ש, דמייירי דוקא לאחר מיתה. אבל המהרש"א כתב, דמדברי התוס' משמע דלא כהרא"ש, אלא אף בחייו צריך להראות החפץ לעדים.

(ט) [בא"ד, שם. צריך ביאור אמאי נקטו התוס' שיראו החפץ לעדים, ואמאי לא סגי במה שבית דין רואים שיש בחפץ את הסימנים שאמרו העדים, דהא משמע בתוס' בכל הדיבור, דעל ידי סימן מעליא לחוד מהני להוציא הפיקדון. (א.ג.א.)]

(י) גמ', אלא אמר רב אשי חזוין גברא דמשפני נכסיה וכו'. הרמב"ם (בפי"א מנחלות ה"א) כתב ברישא תקנה זו, וכתב דאם אין לו קרקע נותנין על ידי דהבא פריכא. וכתב הרי"ש (בחושן משפט סימן רצ), דהכי משמע בדברי הגמרא, דלכתחילה עבדינן האי תקנה. וטעמא דמילתא, דיותר קשה לחפש אדם שיש לו דהבא פריכא.

(יא) רש"י ד"ה בבי דינא, בפני בית דין שיש להם כח להפקיר נכסי המקבל וכו' ולהתנות עמו קרוב לשכר ורחוק להפסד. כתב המרדכי (סימן שלב) דרבינו דוד הלוי דקדק מכאן, דאף בריבית דרבנן לא שרי בממון היתומים, אלא על ידי דמפקירים בית דין ממון הלוה. והרשב"א הקשה על פירוש רש"י, הא לא גזרו חכמים כולל ריבית של דבריהם אצל יתמי, ומה צריך להפקר בית דין. והמשנה למלך (בפ"ד ממלוה ולוה הי"ד) הקשה, דרש"י עצמו בד"ה קרוב לשכר פירש דביתמי לא גזור. והרשב"א ביאר, דבעינן בית דין כדי ליתן רשות לאפוטרופוס להוציא המעות מתחת ידו וליתנן לאחרים להתעסק בהם. והרא"ש (בסימן נא) כתב, דיהיבין ליה בבית דין, כי היכי דתהוי אימתא דבית דין עליו.

(יב) מתני', אין מקבלין צאן ברזל מישראל. פירש רש"י בד"ה אין מקבלין, שכל האחריות על המקבל, ובשכר חולקין. וכתב הבית יוסף (בסימן קעז, א), בשם בעל התרומות, דבגוונא שמקבל הנותן כל השכר, שרי, דלא מיקריא הלוואה כלל. אלא שליחותיה קעביד, והוי שומר חנם שהתנה להיות כשואל. [והא דבמחצית שכר לא אמרינן נמי, דיתנה שיהיה כולו פקדון, והאחריות על המקבל מדין מתנה שוכר שכר להיות כשואל, ומה שנוטל חצי שכר הוא שכר טרחו. צריך לומר, דבסתמא כל קבלת אחריות הוא כמלוה,

דף ע ע"ב
יב) מתני', אין מקבלין צאן ברזל מישראל. פירש רש"י בד"ה אין מקבלין, שכל האחריות על המקבל, ובשכר חולקין. וכתב הבית יוסף (בסימן קעז, א), בשם בעל התרומות, דבגוונא שמקבל הנותן כל השכר, שרי, דלא מיקריא הלוואה כלל. אלא שליחותיה קעביד, והוי שומר חנם שהתנה להיות כשואל. [והא דבמחצית שכר לא אמרינן נמי, דיתנה שיהיה כולו פקדון, והאחריות על המקבל מדין מתנה שוכר שכר להיות כשואל, ומה שנוטל חצי שכר הוא שכר טרחו. צריך לומר, דבסתמא כל קבלת אחריות הוא כמלוה,

(א) רש"י ד"ה בכדי חייו, בתוה"ד, אסור מדרבנן דלמא אתי למסרך. וכן כתב בפירוש הריב"ן במכות (כד.) ד"ה ואפילו, שמא ימושך ויבא להלוות לישראל בריבית. וכתב המהרש"ל, דנראה דרש"י סבר דפליגי אמוראי בטעמא דאסור רבנן, דרב חייא בריה דרב הונא סבר דטעמא משום דאתי למסרך, ולפום האי טעמא יש להתיר בכדי חייו, ולתלמיד חכם אין היתר ביותר מכדי חייו. ורבינא סבר, דטעמא משום שמא ילמוד ממעשיו, ולהאי טעמא שרי לתלמיד חכם אפילו יותר מכדי חייו, ולשאר אינשי אסור אפילו בכדי חייו. והתוס' לעיל (ע: ד"ה תשיך כתבו בפשטות, דטעמא דאיסורא משום שמא ילמוד ממעשיו. וכן כתב הרמב"ם (בפ"ה ממלוה ולוה ה"ב) ופסק להתיר גם בכדי חייו בכל אדם וגם בתלמיד חכם. וכן בחידושי הרמב"ן כתב, דנקטינן כהני תרי לישני, דלית לן למימר דפליגי.

(ב) גמ', טעמא מאי גזור רבנן שמא ילמוד ממעשיו. כתב הרמב"ם (בפ"ה ממלוה ולוה ה"ב), דמהאי טעמא לא גזרו שלא ללוות ממנו בריבית,

הא הברייתא קאי אקרא ד"אל תקח מאתו", ומפרשין לקרא אבל אתה נעשה לו ערב, ואפשר, דלא שרי תנא דברייתא אלא מדאורייתא, ומדרבנן אין הכי נמי דאסיר, ומאי מקשי הגמרא. ועל כרחך דכהאי גוונא הוי ריבית דאורייתא. אבל התפארת למשה (שם) כתב, דאינה ראייה, דיש לומר דמלשון הברייתא דנקט "אבל אתה נעשה לו ערב" בסתמא, ולא קתני אבל חכמים אסרוהו, משמע לגמ' דשרי אף מדרבנן.

יב) גמ', שם. כתב השלטי גבורים בשם ריא"ז, דדוקא כשהריבית מפורשת בשטר, שלוח ארבעה בחמישה, אסור. אבל אם פלל הריבית עם הקרן וכתב שהלוה לו חמשה, מותר לישראל להיות ערב.

יג) גמ', שקיבל עליו לרדון בדיני ישראל. פירש רש"י בד"ה לרדון בדיני ישראל, שיתבע מן הלוה תחילה, וכשלא ימצא אצלו יגבה מן הערב. אבל הרשב"א כתב, דאפילו אם יכול לתבוע איזה מהן שירצה, שרי. דלעולם הריבית אינה אלא אצל הראשון. ורק כשהערב פרע עבורו נעשה לוה שלו. וכיון שתובע כמו שפרע לא הוי ריבית. והא דאסרינן בסתמא אצל נכרי, היינו משום דבדיניהם דנים כל ערב כערב שלוף דוך, שאין הלוה יכול לתבוע הלוה כלל אלא את הערב, וכהאי גוונא מעיקרא חשבינן לישראל הערב כמו שלוח מהנכרי, וחזר והלוה בעצמו ללוה, נמצא שהוא ממש מלוה בריבית. והקשה על פירוש רש"י, דמאי נפקא מינה אם יכול לתבוע גם את הערב או לא, דהא מעיקרא אין הלוה חייב לערב כלל ואינו לוה שלו, ואם האיסור מחמת מה שמתחייב לערב בשעה שפרע הערב, אם כן גם בקיבל עליו, הא סוף סוף אם יתבע את הלוה ולא יהיה לו, יוכל לתבוע את הערב, ומשעה שיפרע הערב איכא איסורא. אלא על כרחך דלא חיישינן כלל למה שמתחייב הלוה לערב בשעה שפורע הערב, ודוקא בשלוף דוך אסור. וגריס הרשב"א איהו ניהו דקא אַחַץ בריביתא, דמעיקרא הוא המלוה בשלוף דוך. והמהר"ם שיף הקשה, דרש"י בד"ה והא פירש, דאינו תובע אלא הערב, ומשמע דאם יכול לתבוע שניהם, שרי, וכהרשב"א, וסותר לדבריו בד"ה לרדון.

יד) תוס' ד"ה בשלמא, בתוה"ד, השתא מיהא שהנכרי אינו מפקירן וכו' שאם כן היה ישראל המקבל שלוחו של נכרי וכו'. **הקצות החשן** (סימן קפה סק"ב) דייק מדבריהם, דכל היכא שנותן לאחר לזכות עבור המקבל, ואין מפקיר הדבר שנותן, נחשב הזוכה שליח של הנותן לזכות למקבל, ובעינן שיהיה ראוי לדיני שליחות. ובהגהות הראמ"ה הורו"ץ, תמה על דברי התוס', דאם כן לא יוכל לקנות מנכרי על ידי שליח ישראל, וכן לא יוכל למכור לנכרי על ידי שליח למאן דאמר דנכרי קונה בכסף ודהנכרי לא יוכל להקנות הכסף למוכר, ומצינו בפסחים (יג.) שאמר ליוחנן חקוקאה שהיה שומר על החמץ, צא ומוכרה לנכרים, ועל כרחך היינו מתורת שליחות של הבעלים.

טו) רש"י ד"ה אדעתא דישאל, שהרי הוא הביאו אצלו והוי כנכרי שלוחו ונחמיר מדרבנן. כתב הרשב"א, דמה שפירש רש"י ונחמיר מדרבנן, אין הכונה דאף בנתן הנכרי בשליחות ישראל אינו אלא מדרבנן, דבהא ודאי כיון שהמעות של ישראל ובאחריותו דישאל אסור מדאורייתא אף שנותן על ידי הנכרי, אלא כוונתו, דכיון שנטל ונתן ביד, ראוי להתיר, כיון שנותן מעצמו, אלא דמכל מקום נחמיר להחשיבו כאילו נותן אדעתא דישאל. **והרמ"א** (בסימן קס, סעיף טו) הביא תשובת רש"י, דמותר ללוות בריבית על ידי שליח, וכן ליתן הריבית על ידי שליח, כיון דאינו ריבית הבאה ממלוה ולוה, ואי משום שליחות, אין שליח לדבר עברה. **והגרע"א** (בגליון השו"ע) כתב, דלכאורה רש"י לשיטתו כאן, דסובר דאף דממונו בא לידי אחר, לא מיקרי בא מלוה למלוה, אם לא עבר הממון על ידי גדרי שליחות. ונדלא כביאור הרשב"א.

טז) בא"ד, ונחמיר מדרבנן כדמחמירין בסיפא. כתב הרשב"א, דמדברי רש"י מבואר דאף להאי אוקימתא, בסיפא אסור משום חומרא דרבנן, ומטעם דיש שליחות לנכרי לחומרא. ודלא כרבינו תם בתוס' ד"ה כגון. ואין הכי נמי דבנטל ונתן ביד ודאי הוי מדאורייתא, אלא כוונת רש"י דאף בלא נטל ונתן ביד מחמירין בסיפא.

יז) רש"י ד"ה קטן לית ליה שליחות, דכי כתב שליחות בגדול כתב בראוי לתרום. הקשה **הקצות החשן** (בסימן קפב סק"ג), הא קטן מופלא וסמוך לאיש יכול לתרום מדאורייתא. **והמנחת ברוך** (בסימן טו) תירץ, דאין הכי נמי

דאדרבא כיוון שחייב לו ריבית בורח ממנו ולא מתקרב אליו. **ג) גמ', עמי ונכרי עמי קודם וכו'.** בספר **אהבת חסד** (פרק ו, א) כתב בשם **האגודה**, דדוקא כששניהם שוים במשכונות ובטחונות טובים, קודם הישראל.

ד) גמ', עמי ועשיר עמי קודם. כתב **באהבת חסד** (פרק ו, נתיב החסד אות ג), דלהאי דרשה משמע ד"עמי" הנאמר בקרא, היינו עשיר, ואם כן מוכח דאיכא מצות עשה ד"אם כסף תלוה", אף בהלוואה לעשיר, וכדברי **הסמ"ע** (בסימן צו). והקשה, **דברמב"ם ובשלחן ערוך** משמע, דבהלוואה לעשיר ליכא מצות עשה ממש, אלא מצוה בעלמא דגמילות חסד. ותירץ, דבאופן שהעשיר דחוק למעות מחמת איזה מקרה, איכא מצוה גמורה להללותו כמו לעני, אבל בלאו הכי אינו אלא מצוה דגמילות חסד. ומכל מקום אף בגוונא דהעשיר דחוק, העני קודם לו, דהא בכהאי גוונא מיירי קרא ד"אם כסף תלוה את עמי", ועלה נאמר "את העני", להורות דעני קודם.

ה) גמ', שם. כתב **באהבת חסד** (פרק ו, א), דמשמע, דעני קודם לעשיר אפילו בגוונא שהעשיר קרובו וכן עירו, והעני אינו קרובו ומעיר אחרת, מדאמרו בסתמא, דעני קודם, ולא חילקו בוה.

ו) גמ', ענייך קודמין. כתב **באהבת חסד** (פרק ו, ה), דהוא הדין בשניהם עשירים, קרוביו קודמין, דכתיב "ומבשרך אל תתעלם". והסתפק שם (בנתיב החסד אות י) במעלה דעניי עירך קודמין, אם דין זה שייך גם לגבי עשירים, דיקדים עשיר בן עירו לעשיר בן עיר אחרת, דאפשר דדוקא לגבי עניים מוטל על האדם להשגיח יותר על העניים שמעירו ולהלותם כדי שלא יתמוטטו, אבל בעשיר אפשר דשניהם שוים.

ז) גמ', לא נצרכא דאפילו לנכרי בריבית ולישראל בחונם, הקשה בספר **מגילת אסתר** (על ספר המצוות **להרמב"ם** בשורש ו), **דבעבודה זרה** (כ.) איתא דלרבי יהודה אין צריך קרא להקדים נתינה לגר תושב למכירה דכנעני, כיון דגר אתה מצווה להחיותו. וכל שכן הכא דמיירי בישראל גמור, אמאי איצטריך קרא לכך. ותירץ, דהתם מרויח מהמכירה לנכרי דבר מועט, אבל הכא מיירי שמרויח ריוח מרובה מהריבית, וסלקא דעתך דאין צריך להקדים הישראל, קמשמע לן קרא דאפילו הכי יקדים הישראל. וכן תירץ **הפני יהושע**. אבל **השער משפט** (בסימן צו) נקט, דבמקום שירויח ריוח מרובה מהנכרי, אין צריך להקדים הישראל. ובספר **אהבת חסד** (פרק ה בנתיב החסד אות ט) תירץ על קשיית המגילת אסתר, לפי דעת **הרמב"ם** (בפ"ה ממלוה ולוה ה"א) דאיכא מצוה מדאורייתא להלות לנכרי בריבית, ולהכי איצטריך קרא למימר דאפילו הכי יקדים הישראל.

ח) גמ', תניא רבי אומר וכו' איני יודע מה הוא. כתב **הריטב"א** (החדשים), דאי אפשר לומר דרבי לא ידע פירוקי דאמוראי דבסמוך. אלא דאמר דלא נתיישב לו הטעם בהא דגר קונה כגוי ואינו קונה כישראל, דמה טעם בוה, או יקנה כישראל או לא יקנה כלל. וכן בגר תושב לענין ריבית קשיא ליה האי דרשה דבסמוך, ד"אל תקח מאתו" דבישראל לחוד כתיב.

ט) גמ', אשה קונה את השפחות ואינה קונה את העבדים. כתב **הרמב"ם** (פ"ט מעבדים ה"ו), דאינה קונה אפילו עבדים קטנים מפני החשד, ואם קנתה אותם, הרי קנתה גופן כאיש, ויראה לי שאינה אסורה לא לקנות עבד מבן תשע שנים למעלה. אבל **הטור** (כיוורה דעה סימן רסו) כתב, דנראה דאין להתיר אף בפחות מבן תשע, שמא תשהנו לאחר שיגדיל. **ובספר החינוך** (מצוה שמז) כתב, דאם קנתה עבד, כופין אותה לשחררו.

י) גמ', שם. כתב **הש"ך** (יורה דעה רס"ז סק"א), דמדאמרו "אשה" בסתמא, משמע, דאף באשה שיש לה בעל אסור חכמים. אבל **בט"ז** (שם סק"ז) משמע, דלא אסרו אלא בפנויה, אבל באשת איש ליכא חששא, דבעלה משמרה.

דף עא ע"ב

יא) גמ', וכיון דריגיה דנכרי דאזיל בתר ערבא איהו ניהו דקא שקיל מיניה ריביתא. **הבית יוסף** (בסימן קע) נקט, דאף אם גבה מוציאין ממנו, וכדין ריבית קצוצה. **והדרכי משה** (שם, סק"ב) כתב, דנראה דלא הוי אלא כאבק ריבית, ואם גבה אין מוציאין ממנו. **והט"ז** (סימן קע סק"א) הקשה, דאי לא הוי אלא אבק ריבית, מאי אקשי הכא אברייתא דאיהו ניהו דשקיל ריביתא,

הדרגת היוזמי

מסכת בבא מציעא דף עא – דף עב

יג' תמוז – יד' תמוז התשס"ט

ביה, הוי שטרא.

ח) גמ', אלא הא דתניא לשבח קרקעות כיצד וכו' נימא לא ניתן ליכתב. הקשה המהר"ם ש"ף, הא לעיל (יד): מוקמינן לה בלוקח מבעל חוב ולא בלוקח מגולן. ואם כן ניתן ליכתב שפיר.

ט) מתני', יצא השער פוסקין ואף על פי שאין לזה יש לזה. פירש רש"י לעיל (סב): ד"ה אף על פי, שאף שאין למוכר יש לאיש אחר, ויכול לקנותו עכשיו בדמים שקיבל. והמהר"ם ש"ף לעיל (סג): ביאר סברא זו, דאם לא קנה עתה בוזל, איהו דאפסיד אנפשיה. (ועיין באות הבאה בשם הסמ"ע). והקשה, בהא דאמרו התם, רבה ורב יוסף מאי טעמא אמור רבנן פוסקין על שער שבשוק,

דאמר ליה שקילי טיבותיך וכו' דהוה מזבנינא בהיני ושילי, הא במתניתין איתא לטעמא דאף על פי שאין לזה וכו'. ותירץ, דקשיא לרבה ורב יוסף, דלא סגי בטעמא דמתניתין, דאף שהמוכר יכול לקנות, מכל מקום ללוקח יש הרוחה, ולהכי יהבו טעמא, דללוקח נמי ליכא הרוחה, וכן ביאר בחידושים המיוחסים לריטב"א בשם הראב"ד, בהא דאמרינן בגמרא בסמוך, "דאי לית ליה יוזף בלוקט חבריה", דמשמע דההיתר תלוי במה שמצוי למוכר, ואילו רבה ורב יוסף לעיל (סג): יהבו טעמא כלפי הלוקח דמצי זבין בהיני ושילי. וכתב, דאפשר דלתרווייהו בעינן, כדחזינן לעיל (סה). גבי טרשא דרב פפא, דאמרינן "מאי חזית דאזלת בתר דידך זיל בתר דידהו", שמע מינה דלתרווייהו בעינן טעמא.

י) מתני', שם. כתבו התוס' לעיל (סב): ד"ה אף על פי, דאף שאין למוכר פירות, כיון שאם בא לחזור הוה קאי במי שפרע, להכי חשיב כאילו נתייקרו ברשות לוקח. והסמ"ע (חשן משפט סימן רט סק"ג) כתב, דבמקום דלא יצא השער, ליכא מי שפרע בפסיקה על פירות. [ובזה מתבאר הא דבעינן הכא יצא השער, דעל ידי זה איכא מי שפרע, וכסברת התוס']. אבל הש"ך (שם סק"ג) כתב, דאף בפסק על דבר שלא יצא השער איכא מי שפרע. וכתב בספר נתיבות שלום (סימן קעה, עמוד תקמב) דלדבריו בעינן למימר, דאף שהזכירו התוס' טעמא דמי שפרע, אין כוונתם דסגי בכך בלבד, דאם כן אמאי אין פוסקין עד שיצא השער, אלא בעינן לתרי טעמי. והחזו"ת דעת (בסימן קסג סק"ב) הוכיח מדברי הפוסקים דסבירא להו דלא בעינן לטעמא דמי שפרע כדי להתיר פסיקא.

יא) מתני', ופוסק עמו כשער הגבוה. ביאר הריטב"א (החדשים), דקאי אכולה מתניתין, דבין ביש לו ובין בפוסק משיצא השער, צריך לפרש שפוסק כשער הגבוה, ואם לא כן יהיה במי שפרע אם יחזור בו מחמת הזולא, אלא יקבל כשער של עכשיו. וכן פירש רש"י לקמן (עד): ד"ה ופוסק.

יב) גמ', אלא בשוק של עירות דלא קביע דלא קביע תרעיהו. ביאר בחידושי הרמב"ן לעיל (סג): דכיון דלא קביע כלל, ליכא למימר אי בעי זבין, דאדאזיל ואתי איחלף ליה תרעא, שאין אדם טורח ליקח מיד. והא דסלקא דעתין (בסמוך), דדוקא "באכלבי וארבי" דמשוך תרעיהו טפי שרי, היינו משום דבשער זה מסתמא לא יתייקרו עד שיתן לו הפירות שפסק עמו. ורש"י לעיל (סג): ד"ה יש לו כתב, דהואיל ויצא השער החיטים מצויים לו. ובשלחן ערוך הגר"ז (סימן קעה, כה, כו) כתב, דבאמת ביציאת השער יש ב' תנאים א. דהסחורה מצויה הרבה. ב. שיש שער שנמשך לזמן.

יג) גמ', היו ישנות מארבע וכו' אין פוסקין עד שיצא השער לחדש ולישן. רש"י בד"ה הכי גרסינן גריס, אין פוסקין על חדשות. אבל הרמב"ם (בפ"ט ממלוה ולוה ה"ד) כתב בסתמא דאין פוסקין, וכגירסתינו. וכתב המגיד משנה, דמשמע מהא, דאף אישנות אין פוסקין, דכיון שיש חילוק בין חדש לישן אין זה שער קבוע, שעתידין להיות שוין, או באחד משערים אלו או פחות מהן או יותר מהן, והרי הוא כשער של עירות שאין פוסקין עליו מפני שאינו קבוע.

יד).

טו) גמ', היו לקוטות מארבע וכו' עד שיצא השער ללוקט ולמוכר. ופירש רש"י בד"ה אין פוסקין, לבעל הבית בארבע. וכתב המגיד משנה (פ"ט ממלוה ולוה ה"ד), דמשמע מינה, דשרי לפסוק לבעל הבית משלש. וביאר הט"ז (בסימן קעה סק"ג), דלא דמי למה שכתב המגיד משנה (הובא באות יג) לגבי חדשות וישנות דאין פוסקין על ישנות, דדוקא שם הדרך שישתנה השער, אבל כאן אינו עומד להשתנות ולהשתנות בתרויהו.

דלדעת רב יהודה בגיטין (סג): לא ממעטינן קטן אלא בדבר שאינו ראוי בעצמו. ולדעת רב חסדא שם דפליג, יש לומר דהמיעוט מחמת דקטן אינו מצווה לתרום, ואף מופלא סמוך לאיש אינו מצווה. ורש"י לעיל (י): ד"ה וכו' היכי פירש, דאין שליחות לקטן משום דכי כתיב שליחות בין בפסח בין בגיטין, "איש" כתיב בענין. וכעין זה כתב ברש"י קידושין (מב). ד"ה קטן. והקצות החשן (שם) תמה אמאי שינה רש"י פירושו.

דף עב ע"א

א) גמ', אית ליה זכיה מדרבנן. הרשב"א כתב, דלא גרסינן מדרבנן, דזכיה לקטן מדאורייתא, כיון דלאו מטעם שליחות היא. ומכל מקום הא דבעי למימר דיהני זכיה לנכרי, אינו אלא מדרבנן, ורק מדמינן להו להוכיח דלא תליא הא בהא. והביא דעת הראב"ד, דרבינא סבר דאף לנכרי איכא זכיה מדאורייתא. וכן משמעות התוס' בכתובות (יא). ד"ה מטבילין דהביאו, דאית דלא גרסי הכא מדרבנן, אלא גרסי "זכיה מיהא אית ליה".

ב) גמ', וזקפן עליו במלוה. פירש רש"י בד"ה וזקפן, שזקף וכתב שטר עליהם כך וכך אני חייב לפלוני. והכנסת הגדולה (בחשן משפט סימן סז) למד מדברי רש"י, דהוא הדין גבי הא דאמרו בגיטין (יח). בהקפת החנות, דאם זקפן במלוה משמטת, היינו דוקא על ידי כתיבה. והחזו"ן יחזקאל (בהשמטות למסכת בבא קמא, עמוד עה) כתב, דמדלא פירש רש"י כן בשאר דוכתי, משמע דבשאר דוכתי סגי בזקיפה בעל פה, דענינה להפקיע הזכויות המיוחדות שהיו בחוב. והכא דוקא לענין ריבית לא סגי בזקיפה כזו, משום דסוף סוף גובה ריבית, אלא בעינן להפקיע לגמרי החוב הראשון ולהתחייב חוב חדש תחתיו, ולהכי בעינן שיכתוב בשטר.

ג) גמ', ואם לאחר שנתגיר זקפן וכו' ואינו גובה את הריבית. כתב הרא"ש (בסימן נו), דאינו גובה אף הריבית של הזמן דקודם שנתגיר, וכתב המגיד משנה (בפ"ה ממלוה ולוה ה"ו) בשם יש מי שכתב, דמן הדין היה יכול לגבות זו, אלא שחכמים החמירו לילך אחר הזקיפה. וכתב הדרישה (בסימן קעא), דדוקא אם זקף בסוף אסור לגבות הריבית שקדמה לגיורו, אבל בלא זקף שרי. ובהגהה שם ביאר טעמא דמילתא, דכיון דזקף הכל כאחת, גורינן אטו הריבית של אחר שנתגיר. אבל הבי"ח (שם) והש"ך (שם סק"ב) כתבו, דבלא זקף כלל כל שכן שאסור לגבות אף הריבית שקדמה.

ד) גמ', רבי יוסי אומר וכו' וגובה את הריבית. כתב הרא"ש (בסימן נו), דאף הריבית דלאחר הגירות שרי לגבות לרבי יוסי. ואף דאיכא איסורא דאורייתא בהאי ריבית, מכל מקום יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה, ואפילו במקום עבירה. והפלוטא חרופתא (באות ג) תמה, אמאי הוי איסורא דאורייתא, הא בשעת הקציעה בהיתר קצץ, ובקרא כתיב "את כספך לא תתן לו בנשך". ואפילו לסוברים דקציעה דלאחר הלואה אסור מדאורייתא, מכל מקום הכא ליכא קציעה כלל. והטור (בסימן קעא) הביא דעת הרמ"ה, שאינו גובה אלא הריבית של הזמן דקודם שנתגיר, ודלא כהרא"ש.

ה) גמ', שם. המגיד משנה (בפ"ה ממלוה ולוה ה"ו) הוכיח מדברי הרמב"ם, דדוקא אם זקף לבסוף יכול לגבות, אבל בלא זקיפה אינו גובה אף לרבי יוסי. אבל בשם הרשב"א כתב, דאף בלא זקיפה כלל גובה, משום דנתרבה עליו בהיתר, אבל זקיפה לאחר הגירות אינה מועלת כלל.

ו) תוס' ד"ה שטר, בתוה"ד, לא תשימון לאינשי במלוה ולוה משמע להו כדאמרינן נמי לא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע. כתב המהרש"א בסנהדרין (כה:), דמדבריהם מוכח, דהא דאמרו "לא תחמוד בלא דמי משמע להו". היינו דאינשי טעו בכך, [מדמדמו לה ללא תשימון]. והתוס' בסנהדרין (כה:): ד"ה מעיקרא, כתבו בחד שינויא, דכן הוא האמת, דלא תחמוד הוי בלא דמי. והמהרש"א לעיל (ה:): כתב, דמדברי תוס' (שם) ד"ה בלא דמי מוכח דפירשו, דכן הוא האמת ולא דאינשי טעו בהכי.

דף עב ע"ב

ז) גמ', מודה בשטר שכתבו וכו' וגובה מנכסים משועבדים. כתבו בחידושי הרמב"ן והרשב"א, דהיינו דוקא ממה שמכר לאחר הודאתו, אבל בנוגע למה שמכר קודם אינו נאמן לחוב לאחריו, דחיישינן לקנוניא. וקמשמע לן רבי אסי, דלא אמרינן כיון דלא סהדי מפקי לקלא לא יטרוף, אלא כיון דמדמי

אונסא, אמאי לא שקיל שיתא, דאחר שקיבל אונסא אין דבבר שום נדנד ומראית עין.

ו) רש"י ד"ה סיעו בגופה דארעא, בחריש ובקציר מעט. וביאר הריטב"א (החדשים) בשם התוס', דעל ידי החזקה שמחזיק בקרקע הקנה לו האריס שיעור זרע שהלוה לו יותר על חכירותו.

דף עג ע"ב

ז) רש"י ד"ה אחולי קמחלי גבך, הואיל ולא פסקת וכו' ואין מוכירים לומר בשכר מעותיך וכו'. כתב הריטב"א (החדשים), דיש שפירשו דאיסור ריבית מאוחרת, היינו דוקא כשאומר לו טול זה בשכר מעותיך. וכתב, דאינו נכון, אלא אפילו בלא אמירה אסור. וכוונת רש"י, דכאן הדרך תמיד ליתן בעין יפה, אלא דחששו שהם עושים כן משום הקדמת המעות, ולהכי אמר לו דכיון שלא פסק עמהם, וגם אין מפרשים שזה עבור הקדמת המעות, אמרינן דמתנה בעלמא יהבי משום עין יפה. [אבל מדברי התוס' בד"ה ושפכי, שהקשו מהלוהו ודר בחצרו, חוינן דסברי דאף בתוספת גמורה שרי]. והרמב"ן כתב, דהיכא דיהיב ריבית מאוחרת לאחר שפרע, לא מיתסר אלא אם כן אומר לו שזה בשכר מעותיך, אבל היכא שעדיין חייב לו, וכל שכן כשמוסיף לו בשעת פירעון עצמו, אסיר אף בלא אמירה. ולהכי בסוגיין דהוי בשעת הפירעון אי אפשר לפרש דטעמא משום שלא אמרו (כתוס'). ולהכי פירש, דהכא לא היה מקדים מעות כלל. ולא היתה הלוואה, ורבינא היה חושש משום גזל, שסבר שבטעות מוסיפין לו, או שמעיקרא היתה כוונתו כמו שפירש בקושיא השניה, דארעא לאו דידהו, ואינן יכולים למחול.

ח) גמ', ראית שאינו נוהג כשורה מנין שאתה רשאי להשתעבד בו תלמוד לומר לעולם בהם תעבודו ובאחיכם. כתבו התוס' בסוטה (ג): ד"ה כתיב, דהאי דרשה אסמכתא בעלמא היא, (דהתם דרשינן לקרא למילי אחריני), וקנס חכמים הוא כדי לייסרו.

ט) גמ', שם. הקשה בחידושי חתם סופר, הא האי קרא בעבד עברי קאי, ואם כן איך ילפינן מהתם דאף בן חורין שאינו נוהג כשורה מותר להשתעבד בו. ותיירץ, דמה שאסר הכתוב "לא תרדה בו בפרך" אף בעבד עברי, היינו משום דלא נמכר לעבודת פרך, ולהאי ענינא הוי כבן חורין. ואם כן שפיר יש ללמוד, כמו דעבד שאינו נוהג כשורה מותר להשתעבד בו עבודת פרך, ואף דלגבי זה הוי כבן חורין, הוא הדין שרי בבן חורין שאינו נוהג כשורה.

י) תוס' ד"ה משתעבדי בהו טפי, אית ספרים דלא גרסי טפי וכו'. והריטב"א (החדשים) יישב האי גירסא, דקא סלקא דעתיה דתרי איסורי עבדי, חדא משום ריבית, וחדא מששתעבדים בהם עבודת עבד. אי נמי שהיו זנים אותם, אלא שמלאכתם היתה מרובה ממונותיהם, וההיא טופיינא הוי ריבית.

יא) גמ', משלם ליה כדקא אזיל אפרוותא דזולשפט. כתבו הרשב"א והרא"ש (בסימן טט), דמייירי שהתנה עמו שאם יפגע ישלם לו, דאם לא כן הוה ליה כמבטל כיסו של חברו דפטור. והריטב"א (החדשים) כתב בשם מורי הרב, דאף שלא קיבל עליו תשלומין, חייב, דכיון דמחמת הבטחתו נתן לו מעותיו, ומחמת שסמך עליו לא קנה בעצמו או על ידי אחרים, חייב לשלם לו מה שהפסיד בהבטחתו, דבההיא הנאה דסמך עליה ונתן לו ממונו, משתעבד ליה. מדין

טז) תוס' ד"ה אין לוי, בתוה"ד, או יש לו מעט כדרכי יצחק. ביאר המהר"ם שוף, דאין כוונתם לפרש כן בדעת רב הונא דהכא, דהא רב הונא גופיה פליג לקמן (עה). אדרבי יצחק. [אל כונתם לומר הדין אליבא דרבי יצחק, דקיימא לן כוותיה, כדכתבו התוס' לקמן (עה). ד"ה ולית].

יז) בא"ד, מייירי דיש לו מעות ללוה דמצי זבין בשוקא. כתב הרא"ש (בסימן טא, בדעת הראב"ד), דדוקא בסאה בסאה מהני מה שיש ללוה דמים אף שאין לו פירות עצמן, ולא בהלוואה אחריתי, משום דבסאה בסאה איכא נמי טעמא ד"חטי קדחו באכלבאי" וכדאיתא לעיל (סג). והרא"ש עצמו כתב, דאף היכא דלית ליה זוזי כלל שרי, דהלוואת סאה בסאה על שער שבשוק שרו רבנן, וכמו דשרו בעד שיבא בני או עד שאמצא המפתח. והטעם שהקילו ביצא השער, דכיון דיצא השער יוכל לקנות באשראי, או ללוות מעות ולקנות. והקשה המהר"ם שוף, אם כן אמאי לא תני במתניתין דלקמן (עה). דלא ילוה כור חטיין בכור חטיין עד שיצא השער. כדקתני במתניתין דידן "עד שיצא השער".

דף עג ע"א

א) גמ', ברשות מוכר מותר. כתבו התוס' בד"ה ברשות מוכר, דדוקא כשנותן לו שכר עמלו. והריטב"א (החדשים) כתב בשם רבו, דאף בלא שכר עמלו שרי, כיון דמאי דטרח, היינו אפילו אם היה מחייבו לפרוע מעותיו מיד, דרוצה להוליכה למכור ביוקר, כדי שיהיה ניכר כסוחר, ונמצא טורח בשביל עצמו, ולא בתורת אגר נטר. והט"ז (בסימן קעג סקכ"ד) כתב כעין זה, דטרח בשביל שיגיעו המעות לידו, ואין זה שכר הלוואה.

ב) רש"י ד"ה יש לו שם, ואף על גב דלא משיך וכו'. כתב הרש"ש, דהיינו דוקא לדעת רב נחמן דאמר לעיל (מו). דפירי לא עבדי חליפין (והכי קיימא לן), ולהכי לא קני בחליפין, וסובר רש"י דאף בשוה בשוה פירי לא עבדי חליפין. ודלא כרבינו תם בתוס' לעיל (מו): ד"ה פירי. ועיין באות הבאה.

ג) בא"ד, סאה בסאה לאו ריבית קצוצה היא אלא אבק ריבית דרבנן. הקשה המחנה אפרים (הלכות ריבית סימן כב), דהא טעמא דסאה בסאה אינו מדאורייתא, משום דאפשר שלא יוקירו הפירות, אבל הכא פוסק ליתן עמו במקום היוקר, והוי ריבית קצוצה. ותיירץ, דמכל מקום אפשר שיוחלו הפירות דבמקום היוקר, ולהכי לא מיקרי ריבית קצוצה. עוד ביאר לשיטת הראשונים (עיין באות הקודמת) דחליפין דשוה בשוה מהני אף בפירות, אם כן אין כאן הלוואה כלל, אלא קני מיד בחליפין. ובספר נתיבות שלום (סימן קסב, ס"א) ביאר דברי רש"י, על פי מה שכתב בשו"ת הרא"ש (כלל קח סימן טו), דהטעם דסאה בסאה לא הוי ריבית מדאורייתא, משום דסאה לוח וסאה פרע. והיינו דמדאורייתא אזלינן בתר המידה, ולא בתר הדמים. ולפי זה אתי שפיר, דאף בסוגיין דפורע לו בודאי מהיוקר, לא אסיר מדאורייתא.

ד) רש"י ד"ה מאי טעמא, בסוה"ד, נוח להם לטרוח וכו' לקבל אחריות הדרך על כך. ובתוס' ד"ה החמרים הקשו על טעם זה. והריטב"א (החדשים) כתב בשם התוס', דכהאי גוונא ריבית קצוצה היא.

ה) תוס' ד"ה החמרים, בתוה"ד, ועוד דפריך בסמוך וכו' ולא פריך לא לקבל אונסא. והריטב"א (החדשים) כתב, דברש"י ד"ה נשקול משמע שפירש, שעשה כן לפני משורת הדין, ופרכינן דכיון דעבד לפני משורת הדין וקביל

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרף היומי" בעיון!!!

זמני השיעור בדף היומי בעיון ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 9:45-10:45 בבית המדרש "משכן אהרן" שע"י חניכי ישיבת פוניבז' מודיעין עילית ת"ו

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'...
יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (הח"ח באהבת חסד ח"ב פ"ט)